

H4: Belgische casus

Inleiding: België avant la lettre

De politieke geschiedenis: een verhaal van breuklijnen

- Breuklijnenmodel: toepassing door België vooral door Luc Huyse
 - Levensbeschouwelijke breuklijn tussen katholieken en vrijzinnigen, bv. Schoolstrijd of actuele discussies over de islam
 - Sociaaleconomische breuklijn tussen arbeid en kapitaal: na WOII -> overlegmodel tussen werknemers en werkgevers (door middel van stakingen etc. zijn er eisen gesteld geweest)
 - Breuklijn tussen Nederlandstalige en Franstalige Belgen: na WOII -> ontwikkeling tot belangengemeenschappen -> taalprobleem werd communautair probleem (vóór WOI was er géén tegenspraak op vlak van taal)
- Nieuwe breuklijnen?
 - 'Ecologische as' tussen materiële en immateriële waarden: grenzen van de welvaartstaat
 - Niet-Europese immigratie -> etnische breuklijn
 - Mondialisering -> impact op globale ontwikkelingen op staten

België avant la lettre

- Geschiedenis van België verbonden met internationale ontwikkelingen
- Is België een constructie of bestonden de 'Belgen' al voor ze een koninkrijk vormden?
 - Verwijzing naar 'De Bello Gallico' (-Caesar): 'Dappersten aller Galliërs'
 - Belangrijke Romeinse stempel (recht, infrastructuur, positie van christendom) en grens van het Romeinse imperium (Rijn) -> België op grens tussen geromaniseerde en Germaanse deel van Europa (hierdoor verschillende culturen en talen)
 - Verwijzing naar Guldensporenslag uit 1302: propagandistisch Belgisch verhaal in 19^e eeuw (=huidige Vlaamse feestdag) -> geen taalconflict, maar feodaal conflict
- "Leo Belgicus" in cartografie vanaf 16^e eeuw: verwijst naar het geheel van de 'Lage Landen' of 'Nederlanden' (dus beiden samen!!)
- Splitsing Nederlanden na godsdienstkwesitie: 17^e en 18^e eeuw: zuidelijke Nederlanden als katholiek bolwerk met aparte entiteit in het Spaanse en later Oostenrijkse rijk
- Afbeelding: Leo Belgicus uit 1609 door C.J. Visscher = leeuw
- Belang van de Franse Revolutie
 - Gevolgen van annexatie bij Franse republiek in 1794 zeer belangrijk (nog altijd zaken van Frankrijk die we in België terugvinden)
 - Algemeen eindpunt van ancien régime
 - Vervangingen van standenmaatschappij door maatschappij van in principe gelijke burgers
 - Afschaffing van corporatieve structuren (hierdoor weinig bescherming voor mensen die vroeger bescherming van ambachten en gilden golden, ze zijn nu als het ware overgeleverd aan de mensen waarvoor ze werken)
 - Vervanging van soevereine vorsten door soevereine naties -> van dynastieke staten naar natiestaten
 - Vervanging van particuliere vrijheden en gebruiken door geüniformeerde systemen -> één juridisch en administratief systeem



Verenigd Koninkrijk der Nederlanden

- Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (Willem I)
 - Product van Congres van Wenen (1814): bufferstaat

- Ancien régime-monarchie, met legitimiteit bij de vorst -> volkssoevereiniteit nog niet gerealiseerd, geen scheiding der machten
- Van bij begin problemen (doordat de vorst alle macht had)
 - Katholieke identiteit vs. protestantisme
 - Handel vs. industrialisering
 - Vooruitstrevend (zij vonden dat de macht meer vanuit het volk moest komen) vs. conservatieve (zij vonden dat de vorst alleen aan de macht moest blijven) **verzet**
- Onvrede tegen beleid Willem I
 - Dit door de politiek die Willem I voert
 - Staatsvorming: onderwijs en economische politiek
 - Natievorming: bevordering van het Nederlands: taalkwestie van secundair belang -> verfransing al sterk bij elite sinds Oostenrijkse tijd
 - Diepe sociale en culturele verschillen
- Verzet groeide:
 - Conservatieve hoek: houding ten aanzien van katholicisme, verzet van clerus en conservatieve katholieken, maar ook adel en ondernemers uit huisnijverheid
 - Progressieve hoek: middengroepen, intellectuelen -> invloed van romantiek bij jongeren, idealen van Franse Revolutie: burgerlijke vrijheden en volkssoevereiniteit

Belgische Revolutie

- Verzet groeide uit tot opstand door combinatie van ontevredenheid en economische crisis (-> mobilisering van volksmassa)
- Voorlopig bewind: 4 oktober 1830: Onafhankelijkheid van België uitgeroepen -> erkend door Europese grootmachten op Conferentie van Londen (december 1830 – januari 1831)
 - Steun van Frankrijk die bufferstaat aan grens zag verdwijnen
 - Steun van Groot-Brittannië dat geen nieuw conflict wilde (ze wilden vrede)
 - Goodwill van Europese mogendheden verbonden met neutraliteit en met monarchie als staatsvorm (Leopold I, Duitse edelman) -> eedaflegging op 21 juli 1831

Monarchie al staatsvorm

- De vraag: wie nemen we als vorst?
- Eedaflegging Leopold I op 21 juli 1831 als koning
- Duitse edelman uit huis Saksen-Coburg: pro-Engels tot en met
- Hij is voorzichtig + heeft uitstekende contacten in de financiële wereld
- DUS: Leopold I = compromisfiguur



4.1 De totstandkoming van België als liberale burgerstaat en de politieke democratisering van het burgerschap (=gecombineerd met deel 7, H3)

- Belgische grondwet in 1831
 - Samenwerking tussen conservatieve en liberale krachten= bezittende klassen en intellectuelen
 - Constitutionele monarchie: koning regeert via grondwet + koning monopolie over regeerbeleid + parlement als controlelichaam van het vorstelijke regeerbeleid
 - Principe van scheiding der machten: wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht moesten onafhankelijk van elkaar werken
 - Erkenning burgerlijke en politieke vrijheden: recht op vergadering, op vereniging, op persvrijheid, godsdienstvrijheid
 - Parlement bestond uit 2 kamers verkozen door meerderheidsstelsel = 50% +1 stemmen in een kieskring kreeg alle zetel → = volledige vertegenwoordiging van het parlement (**pas in 1899** evenredigheidsstelsel, dus dan pas meerderheidsstelsel afgeschaft)

- 1831: **invoering van een censitair kiesstelsel**
 - **Censitair:** alleen burgers die bepaalde som van belastingen betaalden kregen kiesrechtbeperkte groep van rijke burgers
 - Facultatief en beperkt tot volwassen mannen vanaf 25 jaar
 - Idee dat bezittende klasse garant staat voor stabiliteit en welzijn
 - Beperkt tot volwassen mannen: een kleine 50 000 op een bevolking van 4 miljoen hadden stemrecht
- **Meerderheidssysteem** gold tussen 1831 en 1900
 - Verkiezingen gebeurden bij absolute meerderheid
 - Enkel die politici zetelden in het parlement die een volstrekte meerderheid behaalden in hun kieskring
 - Leidde tot tweepartijensysteem (katholieken en liberalen)
- Belgische grondwet
 - Inspiratie bij gelijkaardige teksten (bv. Franse grondwetten)
 - Ook putten uit Britse, liberale bestuurstraditie: tweekamerstelsel, maar wel radicaler: senatoren worden verkozen terwijl in House of Lords grotendeels erfelijke peers waren
- Democratisch gehalte niet overschatten!!
 - Politieke vrijheid -> beperkt door kiescijns
 - Vrijheid van vereniging -> strafrechtelijk verbod op beroepsverenigingen (het zogenaamde coalitieverbod)
 - Persvrijheid -> beperkt door zegelbelasting: zeer duur zowel voor gewone mensen als voor uitgevers (als je een krant kocht, werd die duurder door het feit dat er een belasting op zat)
- De totstandkoming van België als liberale burgerstaat
 - Periode van unionisme (1820-1847)
 - Katholieke strekking
 - Vooruitstrevende liberale strekking
 - DUS: ze gaan samenwerken, ondanks het feit dat ze verschillende belangen en meningen hebben
 - Progressieve democraten ontevreden maar hielden rangen gesloten door (waarom werken katholieken en liberalen samen?)
 - Interne dreiging, nl. positie van organisten (in België zelf zijn er ook mensen die eerder een situatie willen zoals vóór Willem I)
 - Externe dreiging, nl. pas erkenning onafhankelijk door Willem I in 1839 (het duurt enorm lang voor hij het Koninkrijk België wil erkennen, hij weigert het zelfs te erkennen)
 - Groeiende ontevredenheid bij liberale burgerij (ze blijven gefrustreerd)
 - Na aanvankelijk unionisme: liberale blokvorming en ontstaan van 2 partijen in 1846 (liberalen, katholieken) die in 1847 streden voor politieke macht
 - Liberalen gefrustreerd
 - Door beperkte democratisering (kiescijns)
 - Door vergroting macht van koning: zocht meer aansluiting bij notabelen en kerk
 - Ze vinden dat Leopold I te veel begint aan te leunen bij de meer conservatieve stromingen van het land (dus meer aansluiten bij Kerk)
 - In liberale vleugel: sociaal-conservatieve stroming vs. sociaal progressieve stroming
 - Na het aanvankelijk unionisme ontstaat er een soort liberale blokvorming → ontstaan liberale partij (dus vanaf dit moment is het terug liberalen vs. katholieken)
 - Liberale oppositie won verkiezingen in 1847 en bleef aan macht tot 1884
 - Liberale machthebbers (1847-1884)
 - Afschaffing zegelrecht
 - Onverenigbaarheid van parlementair mandaat en staatsambt



- Verlaging van kiescijns: grondwettelijk minimum van 20 florijnen + 1 op 14 mannen stemrecht
 - Sterkere participatie van burgerij in staatszaken: kader voor ondernemende burgerij
 - Belangrijkste tegenstellingen waren levensbeschouwelijk (dus niet de taal of iets dergelijks): schoolstrijd
 - Strijd om algemeen stemrecht (komt uit Deel 7, H3)
 - Voorstanders
 - **Progressieve vleugel liberalen:** lagere sociale groepen ook recht eigendom te verwerven + onderwijs als hefboom (ze zouden zich moeten kunnen ontvoogden door middel van onderwijs, om op die manier ook bezit en rijkdom te kunnen bereiken)
 - **Socialisten:** grootste verdedigers van algemeen stemrecht
 - Arbeidersbeweging groeide uit tot massabeweging
 - 1886: Belgische Werkliedenpartij (BWP, pas opgericht in 1885): eerste massale betoging voor algemeen stemrecht en opnieuw in 1893 (er vielen hier doden!)
-> zij maken een strijd van het algemeen stemrecht
 - Meer voorstanders van progressieve hervormingen binnen het liberaal-democratisch kader: **reformistische strategie**
 - Politieke ontvoogding werd belangrijker: invoering van algemeen stemrecht als middel om macht te grijpen en zo de sociale problemen op te lossen: **revolutionair van ideaal**
 - Reformistisch en revolutionair stonden naast elkaar: in Vlaanderen (gematigd) was sociaal bewustzijn lager dan in Wallonië (radicaler socialisme) -> binnen partij compromis in 1889-1890: **revolutionaire retoriek, reformistische praktijk**
- Eerste compromis in 1893
 - **Algemeen meervoudig stemrecht** in 1893
 - Stemrecht voor iedere man vanaf 25 jaar
 - Gezinshoofden met huis (minimumbedrag aan belastingen), eigenaars onroerend goed (min 2000 fr), houders diploma hoger onderwijs of spaarboekje: kregen 1 of 2 bijkomende stemmen (dus meer stemmen krijgen op basis van verdiensten -> hierdoor een ongelijkheid)
 - Vertienvoudiging van kiezers, maar meerderheid van stemmen afkomstig van kleine minderheid (dus wel positief omwille van het feit dat meerdere mensen nu mogen stemmen)
 - Invoering van **kiesplicht:** bescherming van de economisch zwakkeren
 - Einde van het burgerlijk elitair kiesregime: parlement niet langer exclusieve verdediger van het burgerlijk belang

*Belangrijk om de verschillen tussen het socialisme in Vlaanderen en Wallonië te begrijpen: binnen de socialisten op dat moment had je een tegenstelling tussen meer radicale (=hervormingen willen doorvoeren door revolutie op een radicale manier) en meer reformistische groepen (die via het bestaand politiek bestel sociale hervormingen de invoer van het alg stemrecht willen bereiken)
De retoriek is revolutionair, maar in de praktijk wilde men vooral werken via de bestaande instellingen en structuren (=reformistische aanpak)
Je ziet dat in Wallonië het socialisme radicalere vormen aannam dan in Vlaanderen
Uiteindelijk komt er in de WBP een soort van compromis tussen die twee (= via de parlementaire weg hervormingen door voeren)*

- MAAR: door meerderheidsstelsel: verpletterende parlementaire meerderheid voor katholieken -> daarom in 1899: **invoering evenredige vertegenwoordiging**: zetels werden verdeeld op basis van het aantal stemmen
 - = wereldprimeur
 - Afschaffing tweepartijensysteem
 - opent weg naar pacificatiedemocratie
- Cartoon meervoudig stemrecht



Ene zijde: brave huisvader en gezinnen
 Andere kant: door het meervoudig systeem wordt de gewone man verpletterd, door de mensen met bezit en diploma etc.
 Hiermee willen ze zeggen dat iedere man 1 stem moet hebben → enkelvoudig algemeen stemrecht

- Strijd om **algemeen enkelvoudig stemrecht** bleef levend vooral bij socialisten en christendemocraten (katholieken aan de macht in land tot WOI)
 - 1912: staking -> 1913: onderzoek parlement
 - **9 mei 1919: enkelvoudig algemeen kiesrecht voor mannen** ouder dan 21 jaar en die Belgische nationaliteit bezaten door geboorte/grote naturalisatie
 - Vrouwen uitgesloten op niet-hertrouwde oorlogsweduwen en moeders van gesneuvelde soldaten na, net als vrouwen gevangen tijdens WOI -> kleine groep vrouwen stemrecht op basis van verdiensten en morele status (= 0,5% van de kiezers)
- Propagandaboekje, radicale liberalen, rond eeuwwisseling



De vraag: hoort de vrouw aan de haard of mag ze ook naar voor komen om te stemmen?

- En de vrouwen...
 - Men had best veel schrik, omdat ze dachten dat de vrouwen massaal gingen stemmen voor de katholieken (daarom gaan ze dat eerst uitoefenen op gemeentelijk niveau)
 - 15 april 1920: kiesrecht voor vrouwen voor gemeenteraadsverkiezingen
 - Oefenterrein voor 'echte' werk

- Morele overwegingen: geen kiesrecht voor vrouwen bekend door ontucht, ingeschreven in prostitutieregister
- Wet van 27 maart 1948: volwaardig kiesrecht voor vrouwen: verdubbeling van kiezerscorps tussen 1946 en 1949
DUS: pas 28 jaar later is er volwaardig kiesrecht voor vrouwen (ze zijn er onwaarschijnlijk laat mee: zie tabel hieronder)
- Invoering algemeen kiesrecht Europa

| | Mannen | Vrouwen |
|-------------------------|-------------|-----------|
| België | 1919 | 1948 |
| Denemarken | 1915 | 1915 |
| Duitsland | 1867 | 1919 |
| Finland | 1906 | 1906 |
| Frankrijk | (1792) 1848 | 1944 |
| Groot-Brittannië | 1918 | 1928 |
| Nederland | 1917 | 1919/1922 |
| Zweden | 1911 | 1921 |

Ook het mannelijke stemrecht is in landen zoals Frankrijk etc. véél eerder ingevoerd dan in België

Dus niet alleen met het vrouwelijke stemrecht zijn ze laat

- Uitbreiding kiesrecht Europa

TABEL 8.4
Invoering van algemeen kiesrecht in westerse landen, 1840-1920.

| | Mannen | Vrouwen |
|-------------------|-------------|----------------------|
| Verenigde Staten* | ca. 1840 | 1920 |
| Frankrijk | (1792) 1848 | 1944 |
| Duitsland | 1867 | 1919 |
| Nieuw-Zeeland | 1893 | 1893 (alleen actief) |
| Australië** | 1901 | 1902 |
| Finland | 1906 | 1906 |
| Zweden | 1911 | 1921 |
| Denemarken | 1915 | 1915 |
| Nederland | 1917 | 1919/1922 |
| Groot-Brittannië | 1918 | 1928 |
| België | 1919 | 1948 |
| Japan | 1925 | 1945 |

TABLE 7.1 Extension of franchise and the introduction of universal suffrage in European countries

| | Population before the extension (yr. %) | First extension | Law extension | Type of inequality | End of inequality/franchise | Male inequality/franchise | Universal suffrage |
|-----------------|---|-----------------|---------------|---|-----------------------------|---------------------------|--------------------|
| England | 1830: 2.5 | 1832 | 1867 1884 | Businessmen, university voters | 1948 | 1918 | 1929 |
| France | 1815: 0.25 | | 1830 | | | 1793, 1848, 1875 | 1945 |
| Netherlands | 1851: 2.4 | 1887 | 1896 | | | | 1917 |
| Belgium | 1831: 1 | 1848 | 1893 | Multiple vote franchise | 1919 | 1919 | 1940 |
| Ireland | 1830: 0.2 | 1832 | 1867 1884 | Businessmen, university voters | 1923 | 1918 | 1925 |
| Prussia/Germany | | | | Tripartite franchise/ - Clear differences between curia | 1919 | 1849/ 1867 | 1919/ 1919 |
| Austria | 1873: 0.6 | 1882 | 1897 | High curia | 1907 | 1907 | 1919 |
| Switzerland | | | | | | | 1848 |
| Sweden | 1865: 4.8 | 1909 | | Ranking of voters according to tax categories | 1920 | | 1920 |
| Denmark | 1849: 14-15 | 1866 | | | | | 1849 (30 years) |
| Norway | 1814: 10 | 1885 | | | | | 1898 |
| Finland | | | | | | | 1906 |
| Italy | 1871: 2.3 | 1882: 7% | 1912 | | | | 1919 |

Source: Stein Rokkan, *State, Nation and Democracy in Europe: An interim generalization* (Wien: rekommendat und eingeleitet von Peter Flors, Frankfurt/M.: Suhrkamp, 2000, 306-307).

- Japan, Australië, Nieuw-Zeeland staan hierin verwerkt
- Rusland bv. was heel vroeg
- Vraag: wat betekent dit voor de vertegenwoordiging? Welke groepen hebben hierdoor toegang tot de politieke rechten?

- Stappen in evolutie stemrecht en impact op omvang kiezerscorps

- Je ziet dat de kiesdrempel verlaagt wordt naar 18 jaar en wat het betekent voor de aangroei van het kiespubliek
- De rechten zijn gedemocratiseerd

(tot hier Deel 7 in verwerkt)

| | | | | aantal kiezers | aantal stemmen | aantal inwoners |
|-------------|--------------------------------|-----------------------------------|-----------|----------------|----------------|-----------------|
| 1831 | meerderheidsstelsel | | | | | |
| 1831 | cijns-kiesrecht | mannen 25 j. | vrij | 46 099 | | 4 179 519 |
| | 1848 cijns verlaagd | | | 79 099 | | 4 359 090 |
| 1893 | algemeen meervoudig stemrecht | mannen 25 j. | verplicht | 1 370 687 | 2 111 127 | 6 341 958 |
| 1899 | evenredigheidsstelsel | | | | | |
| 1919 | algemeen enkelvoudig stemrecht | mannen 21 j. | verplicht | 2 102 710 | | 7 577 027 |
| | | vrouwen stemmen voor gemeenteraad | | | | |
| 1948 | | vrouwen, mannen 21 j. | verplicht | 6 366 550 | | 8 625 084 |
| | | vrouwen, mannen 18 j. | verplicht | 6 504 056 | | 9 849 000 |

4.2 Een groeiend bewustzijn van taalverschillen

- Voor 1850: taalproblematiek weinig belangstelling
 - Verfransing dateert van Oostenrijkse periode (18^e eeuw)
 - Belgische grondwet: principe van taalvrijheid, dus je mag de taal spreken die je wil, MAAR de centrale besturen waren wel verfranst
 - Lokale besturen meestal in communicatie naar bevolking tweetalig, maar in combinatie met hoger bestuur Franstalig -> voor carrière: Frans nodig
 - Frans enige voertaal in middelbaar en hoger onderwijs
 - Vlaamse taalminnaars – verdediging van Nederlands -> zeer gematigd, kleinburgerlijk, binnen Belgisch patriottisch kader, geen politieke invloed (men wil dat het Nederlands erkend wordt)
 - Petitiëbeweging in 1840: vraag naar gebruik van Nederlands in scholen, administratieve en gerecht, naast het Frans
 - Verlaging kiescijns 1848: meer stemrecht voor lagere middenklassen + ook groei aandeel Nederlandstaligen
 - Zowel in katholieke en liberale middens bewustzijn voor taal (Willemsfonds 1851; Davidfonds 1875), maar levensbeschouwelijke tegenstelling veel belangrijker
 - DUS: men is wel bezig met de taal, maar het wordt niet als super belangrijk geacht → gematigd karakter t.o.v. de taal
- Bewustwording Vlaams-Belgische cultuur naar Vlaams nationalisme
 - Gematigd karakter veranderde eind 19^e eeuw
 - Sterkere manifestatie van cultureel nationalisme in Europa
 - *Economische ontwikkelingen* in Vlaanderen sinds 1880
 - Tweede Industriële Revolutie
 - Ontstaan van Vlaamse industriële groep gericht op kleine middelgrote ondernemingen <-> zware nijverheid in Wallonië
 - Sociaaleconomische belangen en taalbelangen werden aan elkaar gekoppeld
 - DUS: men wil ook dat je carrière kan maken via de Nederlandse taal, niet enkel via de Franse
 - *Politieke ontwikkelingen* en met name democratisering van het kiesrecht: invoering van algemeen (meervoudig) stemrecht in 1893
 - 90% van Vlaanderen Nederlandstalig dus noodzaak deze groep ook politiek te bedienen
 - Politici richten zich in Nederlands tot kiezers -> groei van een Vlaamsgezinde politieke klasse

- Gebruik van eigen taal: gelijkberechtiging van beide talen
 - Men wil zich richten op taaldiscriminatie, die hand in hand gaat met professionele discriminatie (= discriminatie voor zij die Nederlands praten op de arbeidsmarkt)
 - Conflict tussen talen werd meer gezien als onderdeel van sociaaleconomische belangentegenstellingen -> discriminatie Nederlandstaligen op arbeidsmarkt
 - Gelijkwaardigheid van Nederlands en Frans erkend door **gelijkheidswet van 1898**
 - Taal als motor om intellectuele en materiële achterstand in Vlaanderen in te halen -> eisen
 - Zelfde statuut voor Nederlands en Frans
 - Ontwikkeling van Vlamingen in hun eigen landstaal
 - Prioritair: vernederlandsing van onderwijs -> vernederlandsing van Gentse universiteit als strijdpunt (pas gerealiseerd in 1930)
 - Niet meer nostalgisch gericht op volksaard maar op toekomst en moderniteit
- Probleem: eis van gelijkheid van beide landstalen in 1898: hoe dat in de praktijk afdwingen?
- Ofwel gelijkheid in beide landsdelen ofwel eentalig Vlaanderen
- Achtergrond:
 - Zowel in Wallonië als in Vlaanderen heeft men belangrijke groepen anderssprekenden
 - Belangrijke Franstalige elite in Vlaanderen en relatief grote groep Franstalige ambtenaren en kaderpersoneel
 - Grote groep Vlamingen in Wallonië -> Vlaamse 'taaleilanden'
 - Door Gelijkheidswet: basis om heel het territorium tweetalig te maken -> botste op Waalse beweging (zij willen enkel Frans als erkende taal in Wallonië)
- Rond de eeuwwisseling
 - Waalse beweging: verdedigde identiteit van Wallonië (tegen tweetalig Wallonië), maar ook van franstaligheid in Vlaanderen (dus de Walen willen dat er in Vlaanderen geen Frans gesproken wordt)
 - Streven naar eentaligheid in Vlaanderen: van strijd om taal naar vorming van zelfstandig cultureel en economisch leven in Vlaanderen -> eigen territorium gekoppeld aan sociaaleconomische belangen
 - Brusselse beweging: Belgische nationale ideologie
- Jules Destreée (1912): "Sire, il n'y a pas de Belges" -> maar enkel Vlamingen en Walen eiste als voorman van Waalse beweging een opsplitsing, nl. tussen Vlaamse instellingen (tweetalig) en Waalse (ééntalig)
- Eerste Wereldoorlog: voedingsbodem voor *anti-Belgisch* Vlaams nationalisme (hier was vroeger geen sprake van)
 - Activisme: Vlaamsgezinde collaboratie bleef beperkt, maar wel begin van anti-Belgisch Vlaams-nationalisme
 - Frontbeweging (1916) -> Frontpartij na WO I
- Meerderheid van Vlamingen: geen tegenspraak tussen liefde voor Vlaanderen en Vaderland -> Vlaams minimumprogramma: voor vernederlandsing in Vlaanderen van onderwijs, gerecht, leger en openbaar bestuur
- Interbellum: belangrijkste elementen van Vlaamse minimumprogramma gerealiseerd
 - 1930: Gentse Universiteit eentalig
 - 1932: middelbaar onderwijs en administratie
 - 1935: gerecht
 - 1938: leger
- Jaren 1930: invloed van historische omstandigheden sterkere nationale staat en leiderschap (dit worden belangrijke factoren)
 - > Frontpartij vormde zich om tot **VNV** (Vlaamse Nationale Verbond, 1933) -> ging op in fascisme

4.3 De aanpassing van de staatsstructuren en actuele thema's aangaande democratisering (gecombineerd met Deel 7, H3)

- Na WOII
 - Vlaamse zaak besmeurd door collaboratie (=samenwerking met de vijand)
 - Politieke verdeeldheid bleek uit de koningskwestie en de volksraadpleging in 1950
 - Leopold moet dus aftreden en achteraf komt Boudewijn aan de macht als compromis, maar ondertussen is er wel een ontevredenheid
 - Ontevredenheid over correcte uitvoering van taalwetten in Vlaanderen

- Vlaamse beweging actief via cultuur- en jeugdbewegingen
 - Vervlechting tussen katholieke en Vlaamse idealen
 - Cultureel nationalisme: neutrale culturele bewegingen
 - Gericht tegen de slechte toepassing van de taalwetten: voorbeeld talentelling van 1947

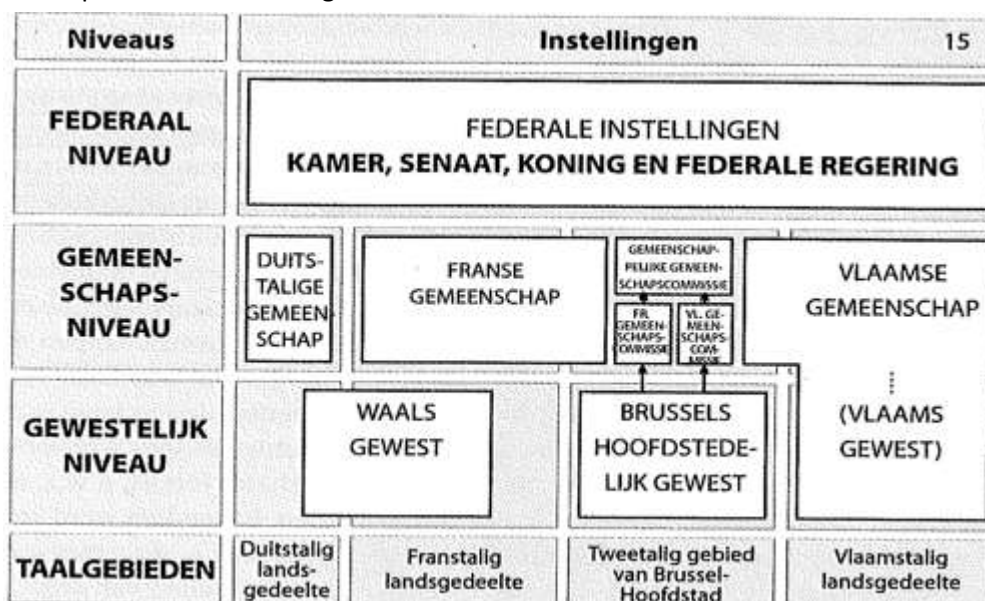
- Sociaaleconomische kloof groeide verder
 - Demografische ontwikkelingen -> 1971: 56% van bevolking in Vlaanderen
 - Groeiende welvaart in Vlaanderen vs. neergang economie in Wallonië
 - °Intellectuele burgerij in Vlaanderen gestimuleerd door vernederlandsing universiteit

- Territorialiteitsbeginsel in Vlaanderen vs. personaliteitsbeginsel in Wallonië als uitgangspunt

- Casus Brussel
 1. Eerste fase: meer cultureel zelfbestuur
 - Opsplitsing staatomroep in BRT en RTB in 1960 (= nu VRT)
 - Opsplitsing departement Cultuur in 1962
 - Opsplitsing departement Onderwijs in 1968
 - Opsplitsing politieke partijen in Vlaamse en Waalse kant (tegenhangers van elkaar)
 - Verregaande consequenties! (bv. met het opsplitsen van media: men gaat naar 2 verschillende zenders kijken, waardoor er ook verschillende visies/meningen ontstaan etc.)
 2. Tweede fase: de aanpassing van de staatsstructuren
 - **Taalgrensafbakening van 1962**
 - Vier taalggebieden met tweetalig statuut voor Brussel (19 gemeenten)
 - Zes Brusselse randgemeenten: Nederlandstalig gebied, maar Franstaligen kregen er faciliteiten
 - Pogingen in Brussel om taalwetten te omzeilen of minimalistisch toe te passen
 - Begin onduidelijkheid statuut 'taalfaciliteit': voor Vlamingen overgangsmaatregel, voor Franstaligen: basisrecht
 - Tweetalige administratie Brussel
 - **Leuvense kwestie (1968)** en oprichting VUB (speelt zich af in een periode van een bredere mobilisatie van de bevolking)
VUB naast de ULB -> dus opgericht als Vlaamse tegenhanger
 - *"De unitaire staat met zijn structuur en werkwijze zoals die thans door de wetten nog geregeld zijn, is door de feiten achterhaald. De gemeenschappen en de gewesten moeten hun plaats innemen in vernieuwde staatsstructuren, die beter aangepast moeten zijn aan de eigen toestanden van het land"* – **Gaston Eyskens**, verklaring Kamer, 18 februari 1970
-> Overgang van unitaire staat naar tweedelige staatsopbouw (volgens velen pas definitief in 1980!)

- Begin federaliseringsproces
 - Is onjuiste term: federaliseren betekent het samenbrengen (federeren) van aparte entiteiten in één staatverband
 - België: omgekeerde evolutie, met name uiteengroeien van entiteiten die in een unitair staatsverband zaten -> regionalisering
 - Staatshervorming in 6 grote ronden: 1970, 1980, 1988-1989, 1992, 2001 en 2011-2012
- De staatshervorming van 1970-1980
 - **Grondwetherziening in 1970:** aanpassing van staatstructuren aan situatie van taalgemeenschappen: **fase van het 'cultureel federalisme'** volgens Francis Delpérée
 - Vier taalgebieden: Vlaams, Frans, Duits en tweetalig
 - Drie autonome cultuurgemeenschappen: Nederlandse, Franse en Duitse (aansluiting bij cultureel nationalisme van Vlaanderen)
 - **Staatshervorming in 1980:** hier volgens velen definitieve einde van de unitaire staat en dus een regionalisering plaats grijpt
 - Cultuurgemeenschappen (nu: gemeenschappen) -> meer autonomie, uitbreiding tot persoonsgebonden materies (maar beperkt op vlak van onderwijs)
 - Definitieve oprichting van het Vlaamse en Waalse gewest met eigen wetgeving vergadering (Brussel volgt als gewest pas in 1988-1989) (maar nog geen rechtstreeks verkozenen)
 - Meer financiële bevoegdheid via dotaties/ristorno's uit de door de nationale staat geïnde belastingen
 - Oprichting Arbitragehof (=hof dat in staat voor alle geschillen die te maken hebben met de instellingen)
- Discussiepunten na 1980
 - Financiële autonomie (al uitgebreid in 1988-1989) en financieringsmechanismen (ze willen meer verantwoordelijkheid over hun eigen budget-
 - Plaats van Brussel als derde gewest (opgericht in 1988-1989)
 - Politieke autonomie: rechtstreekse verkiezing van leden van gewest- en gemeenschapsranden -> brengt gefedereerde staten met politieke autonomie tot stand (sinds St. Michielsakkoord 1993)
 - Uitbreiding bevoegdheden (soms hele belangrijke zoals onderwijs, maar soms ook meer symbolische dossiers zoals buitenslandse vertegenwoordiging)

- Complexe staatsinrichting



- Een verdere politieke democratisering dankzij de leeftijdsgrens... (=deel 7)
 - Volgende substantiële uitbreiding kiezerscorps door **verlaging leeftijdsgrens**
 - 1919: van 25 naar 21 jaar (dit proces heeft heel wat tijd gevraagd)
 - 1970: tot 18 jaar voor gemeenteraadsverkiezingen
 - 1981: tot 18 jaar voor nationale verkiezingen
 - 1996: 70% van Belgische bevolking kiesgerechtigd
- Actuele discussiepunten (=deel 7)
 - **Kiesplicht** ingevoerd in 1893
 - Eerder opkomstplicht dan kiesplicht
 - Motivatie: vrees voor afhaken lagere bevolkingsgroepen
 - Tegenstanders: vrijheid van de burger om niet te participeren (vrijheid om al dan niet mee te doen)
 - Stemrecht voor **niet-Belgen**
 - Basis is het Belgische staatsburgerschap
 - Onderscheid tussen EU-laden en derdelanders > Verdrag van Maastricht (1992): lokaal stemrecht voor EU-leden, pas geregeld in 1998 (mits registratie); voor niet-EU-leden vanaf 2004 mits wettelijke verblijfsduur van 5 jaar voor lokale verkiezingen
 - Selectieve toekenning stemrecht -> onderscheid tussen volwaardige en tweederangsburgers
 - Cartoon, Knack Focus, 2002 (niet op ingegaan in les)



- **Leeftijdsafgrenzing**
- **Doorstroming naar het beleid** van groot belang
 - Lange tijd zeer beperkt -> 1921: eerste vrouwelijke senator, 1929: eerste vrouwelijk kamerlid, 1965: eerste vrouwelijk regeringslid
 - Beperkt aantal vrouwelijke verkozenen en regeringsleden -> quotawet voor kieslijsten in 1994: ten minste 1/4^e van kandidaten op gemeente- en provinciellijsten verplicht een vrouw (quota raden van bestuur volgt in 2011)
 - Belang van plaats van vrouwen op lijsten
 - Zelfde bekommernis geldt voor burgers van elders!